

(20 व्या शतकातील आशियाचा इतिहास 1914-1992)
History of Asia in 20th century [1914-1992]

प्रकरण पहिले

① संकल्पनात्मक अभ्यास (Conceptual Study)

- ① लॉज मार्च ② साम्यवाद ③ अंतराष्ट्रिक सनद ④ जेन्सो
- ⑤ सकल दूरचमवाद ⑥ वृद्ध लुक्वाद ⑦ कल्याणकारी हुक्मशहा
- ⑧ विश्वस्त पद्धती ⑨ श्वेतपत्रिका ⑩ अरब संघ
- ⑪ तिसरे जग ⑫ अरब राष्ट्रवाद

प्रकरण - दुसरे

- ② चीन - ① डॉ. रमण प्रत सेनचे कार्य ② साम्यवादी क्रांती
- ③ भारत-चीन युद्ध (1962) ④ साम्यवादाच्या नियंत्रणाखालील चीन-आशियाई देशांच्या संदर्भात आर्थिक व परराष्ट्रीय धोरण (1949-1992)

प्रकरण - तिसरे

- ③ जपान - ① दोन महायुद्धादरम्यानचा जपान
- ② अमेरिका आणि जपान आणि जनरल मैकडोनाल्डची कामगिरी ③ 1950 ते 1992 चा काळगीत जपानचा आर्थिक विकास आणि परराष्ट्रीय धोरणाचा आढावा

- ④ इजिप्त - ① दोन महायुद्धादरम्यानचा इजिप्त
- प्रकरण चार ② जनरल नसेर आणि आधुनिकीकरण
- ③ सुझ पेचप्रसंग

⑤ तेषांचे राजकारण -

प्रकरण 5 वे

- ① इराण - शेहाशाह पहलवी आणि इराणचे आधुनिकीकरण इराण आणि दुसरे महायुद्ध, तेषांचे राजकारण
- ② इराकमधील राजकीय लुधाळा, रशिद आलीचा उदय 1958 ची क्रांती, इराक - इराण संघर्ष
- ③ कुवेत - इराक युद्ध आणि त्याचे परिणाम

⑥ तुर्कस्थान प्रकरण 6 वे

- ① पहिले महायुद्ध आणि तुर्कस्थान
- ② केमाळपाशाची कामगिरी

7) प्रकरण 7 ने इस्त्राईल इज्जत

- 1) सिडॉनी स्मिथ चक्रवर्त
- 2) बाहफोर जलियनमा
- 3) ब्रिटिश विश्वस्त संदेश
- 4) पोल कमिशन, एडनबी गोल्फेट परिषद, इस्त्राईल उद्य

8) प्रकरण 8 ने - अरब - इस्त्राईल संघर्ष

- 1) 1948 ते 1973 या काळामा अरब - इस्त्राईल संघर्ष
- 2) अरब राजवादाचा उद्य

9) प्रकरण 9 ने - सौदी अरेबिया

- 1) वहाबी चक्रवर्त 2) इब्न सौदी कामगिरी
- 3) परराष्ट्रीय धोरण

10) प्रकरण - 10 ने - आग्नेय आशिया

- 1) इंडोनेशिया
- 2) व्हिएतनाम
- 3) आसियान
- 4) भारताने परराष्ट्रीय धोरण - आग्नेय आशिया

संघर्षनात्मक संघर्षास

① **लॉंग मार्च (Long March)** - मोझो - त्से - लुंगने - चंग - के शेकुच्या कोमिंगा वसाच्या विरोधात साम्यवादाच्या प्रस्थापनेसाठी जो संघर्षमय स्वतंत्र प्रवास केला त्यास लॉंग मार्च (दीर्घ कूच) असे म्हणतात. कम्युनिस्टांनी दाखिलेले किआंग-त्सीपून बाहेर पडून चीनच्या उत्तर रोजाल असलेल्या शान्सी प्रांतात जाण्याचा निर्णय घेतला हे अंतर 6000 मैलाने होते. कोमिंगांगचे हल्ले चुकवीत व नैसर्गिक संकटांशी तोंड देत कम्युनिस्टांना ही प्रवास करावयाचा होता हा त्यांच्या कुसुटीचा काळ होता या रोमांचकारी संघर्षमय मार्चाला 'लॉंग मार्च' असे म्हणतात (1934 ते 1935). माझोने या प्रवासात जनजागृती घडवून आणली. शान्सी प्रांतात कम्युनिस्ट सरकारची स्थापना केली.

② साम्यवाद (Communism)

ज्या समाजपद्धतीत सर्व उत्पादन साधने व मालमत्ता यावर सर्व समाजाची मालकी असणे आणि संपत्तीचा उपभोग सर्व नागरिक आपल्या गरजेप्रमाणे देऊ शकतात अशा वर्गविहीन पद्धतीला साम्यवाद म्हटले जाते. कार्ल मार्क्स यास साम्यवादाचा जनक म्हणतात. साम्यवादाचा अंतिम टप्पा म्हणजे साम्यवाद होय. सर्व नागरिक घळांचे राष्ट्रमिश्रण करणे, कम्युनिस्ट जीवनपद्धती विकसित करणे सर्व व्यवसाय संधामार्फत समाज संपत्ती व देशाचे नियंत्रण करणे ही साम्यवादाची वैशिष्ट्ये होती. शासन स्वातंत्र्य संपत्ती वैयक्तिक जीवन, नागरी हक्क, सामाजिक वर्ग रचनेतून आरा गणना

③ अटलंटिक सनद (Atlantic Charter)

अटलंटिक सनद म्हणजे 14 ऑगस्ट 1941 रोजी अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष रूझवेल्ट आणि ब्रिटिश पंतप्रधान चर्चिल यांनी एअरट्रिटीया केलेली घोषणा संयुक्त राष्ट्रांच्या स्थापनेचे हे पहिले पाऊल होते. इंग्लंड व अमेरिका या दोन्ही राष्ट्रांनी स्वतः ही सनद जाहीर केली. 1942 मित्रराष्ट्रांनी तिज ताब्यात दिलेले युद्धोत्तर

जगाच्या पुनर्रचनेचे हे स्पष्ट कल्पना देणारे चित्र होते

④ जेव्रो (Jehro)

जेव्रो हे आधुनिक जपान ~~व्यवस्था~~ व्यवस्था मित्रा पण कथित प्रशासना दिलेले पदच आहे. मेइजी, लोइशो, शेवा काळखंडात त्यांनी राजाचे सहागार म्हणून कार्य बजाविले होते. जपानचा औद्योगिकीकरणाला सुरुवात जेव्रो काळखंडापासून होते. १८५० ते १९४० या काळातील जपान 'जेव्रो जपान' म्हणून ओळखले जाते. १८५० निवडणुका होऊन यानेनुसार राजात्मकपणे सुरुवात झाली. जपानमधील राजकीय आणि प्रशासकीय व्यवहारांचे नियंत्रण हे वरिष्ठ नेत्यांच्या गटात होते या गटात जेव्रो म्हटले जात होते.

⑤ सकल इस्लामवाद (Pan Islamism)

वसाहतवादाच्या काळात १९ व्या शतकाच्या मध्यात मध्यपूर्वेतील व आफ्रिकेतील अनेक मुस्लिम राज्यांमध्ये पाश्चात्य देशांच्या वसाहतीकालांमधून पाश्चात्य संस्कृती रुजू लागली होती. मुस्लिम धर्मविषयक वास्तव संपणाऱ्यांना एकत्र आणणे आणि पाश्चात्यीकरण ओपवून ~~ह~~ मुस्लिम धर्मविषयक वास्तव इस्लामचे एकिकरण करणे म्हणजे 'सकल इस्लामवाद' होय. मुस्लिम नेते मुस्लिम परंपरा राखून पाश्चात्यांच्या विरुद्ध सकल मुस्लिमांनी एकत्र येण्याचे आव्हान करत होते. अब्दुल हमीद दुसरा याने तुर्कस्थानात ही राजकीय चळवळीचा रूपाने सुरु केला.

⑥ बृहद तुर्कवाद (Yani Turanism)

तुर्की सुल्तान अब्दुल हमीद ह्याची आनियंत्रित सत्ता १९०८ मध्ये लहान तुर्कीची होती करून नष्ट केली. तुर्कस्थानने आधुनिकीकरण करणे, तुर्कस्थानचे बाळवाण करणे, तुर्की साम्राज्यातील परराष्ट्रांच्या हस्तक्षेपातून पायबंद घ्याव्याने तुर्की सरकार सत्तावशाची बनवीणे, राष्ट्रवादाचा तुर्कस्थानत प्रचार करणे या हेतूने ~~पाश्चात्य~~ पाश्चात्य शिरोधार्य घेतलेल्या बुद्धीवादी लक्षांनी की जे स्वातंत्र्य, समता, लोकशाही प्रभावीत झाले होते त्यांनी तुर्कस्थानात राजकीय

श्रीती व्यपूत आणपी तुर्कीजनां व लष्कराचे लुट्या लखण तुर्कींना पाठींबा दिव 1909 ते 1918 पर्यंत तुर्कींनी राज्यकारभार केवळ या आका त्यांनी जे घोरण स्विकारले त्याच (सकल लुक्वाद) असे म्हणले जाते.

① कल्याणकारी हुक्मशाही (Welfare Dictatorship)

सर्व राष्ट्रीय कृतींवर जेव्हा एक व्यक्ती आधिकारपद, शार शिवा पक्षाचे पूर्ण नियंत्रण असते व इतर सर्व नागरिकांवर आशापाळनाची स्वीकृत करव्यात असे तेव्हा त्या शासनपद्धतीचे हुक्मशाही होते म्हणतात हुक्मशाहीचे दोन प्रकार आहेत ① लष्करी ② नागरी लष्कराच्या माध्यमातून लष्करी हुक्मशाही शिवा (ब्रवाह्या नेत्याच्या नेतृत्वाखाली नागरी हुक्मशाही असे शकते असा, तुर्कस्थानचा केमालपाशा त्याची हुक्मशाही ही कल्याणकारी हुक्मशाही मानली जाते. मागलेल्या आर्थिक व पंचरावदी तुर्कस्थानमध्ये जे उशाही शालन व्यवस्था, संघटना, संस्था स्थापित विल्यासणे मध्यमगीन तुर्कस्थानचे आधुनिक तुर्कस्थानमध्ये स्थापित विल्यासणे केमालपाशाचे हुक्मशाही मार्गाचा हावेल कवाकालाज पण ही हुक्मशाही कल्याणकारी होती जेणेकरिता कल्याणासाठी, प्रजासत्ताक तुर्कस्थावलांनी आधुनिक तुर्कस्थानसाठी तो हुक्मशाही बनवणे आणि तुर्कस्थानच्या जे उशाहीची वाटचात हुक्मशाही मार्गाने घडवून आणणे जेणेकरिता राज्य (प्रजासत्ताक) स्थापन असे हे त्याच्या हुक्मशाहीचे ध्येय होते. त्याच्या हुक्मशाहीचे स्वरूप घटनात्मक होते -

② विश्वास पद्धती (Mandate System)

पहिल्या महायुद्धांनंतर झालेल्या वेळीच्या पहिल्या महायुद्धाच्या सर्व वसाही काढून घेण्याचे धोरण होते, जेथेच सेव्हसच्या महानुसार तुर्कस्थानकडून वसाही प्रदेश काढून घेण्यात आले या प्रदेशाचे

काय करावयाचे हा मोठा प्रश्न होता तो सोडविण्यासाठी राष्ट्रसंघाने विश्वस्त पद्धती आणली या पद्धतीनुसार जगातील प्रगल्भीत राष्ट्रांनी विश्वस्त या नात्याने पराक्रुत राष्ट्रांकडून काढून घेतलेल्या वस्तूनींचा, पैसांचा कारभार पाहवयाचा होता किंवा विश्वस्त याच्या 14 जगातील स्वयंनिर्णयान्ता तरवांचा आधारवस्तु राष्ट्रसंघाची ही योजना होती. युरोपीय राष्ट्रांचा गुणने त्यांच्या वर्चस्वाखातीर प्रदेशा भागालेले होते. त्यांचा आजार नीट चाणो की नाही, यावर लक्ष देण्याची जबाबदारी विश्वस्त मंडळाने सोपविल्यात आणि त्यांच्याडे वनाहीनींच्या प्रशासनाची पक्कवती होती अशा राष्ट्रांना विश्वस्त यत्ता म्हणजे पाई त्यांना आपल्या कामाचा वापडि ~~आवा~~ काढावे विश्वस्त मंडळाला आवा लागे.

(१) शेवतपात्रिका - अरब व इयू सांन्यागीत संघर्ष सोडविण्यासाठी ~~शेवतपात्रिका~~ इंग्लंडने 1939 मध्ये जी लाउतकी योजना लाहीर केली ~~के~~ तिच शेवतपात्रिका म्हणजे जाणे. १ पॅलेस्टाईनचे तीन भागकण फक्त लाउच प्रदेशात इयूंना लाहिनी स्वरेदीचे अधिकार थावे.

२ पुढील 5 वर्षांत फक्त 75000 इयूंना पॅलेस्टाईनमध्ये प्रवेष्टा आवा

३ पुढील 10 वर्षांत २ वर्षांत इयू राष्ट्र निर्माण कळ्यात म्हणजे

ही योजना इयूंनी, ल्विआची नाही कारण त्यांची इसायोनिसट चळवळ लोमाने सुरु झाली शेवतपात्रिकेकडून अरब-इयू संघर्षावर कोणताच आयमस्वरुपी, होस, उपाय लवचिकी नाही उलट ब्रिटिशांची साम्राज्यवादीनीती यातून दिसते.

(१०) अरब संघ (Arab League)

अमेरिका, इंग्लंड, फ्रान्स या राष्ट्रांना माध्वर धमकी लावणे त्यामुळे अरब राष्ट्रांना

स्वातंत्र्य मिळाले तरी त्यांच्या आर्थिक परिस्थितीत फारसा बदल होऊ शकला नाही यावर उपाय म्हणून सिरिया, इराक, जॉर्डन, लेबनॉन, इजिप्त या राष्ट्रांनी एकत्र येऊन एक मंत्री कार विधम मध्ये घडवून आणले याद्वारे अरब राष्ट्र एकत्र येण्यासाठी (अरब लॅग) 1945 मध्ये निर्माण झाले. एक धर्म व एक भाषा या गोष्टी अरबांच्या एकत्र येण्याचा प्रयत्न करत होते. यमेन, सोदी अरेबिया ही राष्ट्रे या संघात सामील झाली.

11) तिसरे जग - (Third World)

दुसऱ्या महायुद्धापूर्वी निर्माण झालेल्या कांडवशाही व साम्यवादी या कोणत्याही गटात सामील न होता नव्याने उदयाला आलेल्या राष्ट्रांनी जो आदिवासी गर निर्माण केले त्याला 'तिसरे जग' म्हणतात.

पंडित नेहरू यांच्या परराष्ट्र दौऱ्याचे 'आदिवासी' हे एक सूत्र होते. जो देश आंतरराष्ट्रीय वातावरणात पडत नाही तो देश तत्स्थ असा तो दुसऱ्या महायुद्धापूर्वी अमेरिका (कांडवशाही) रशिया (साम्यवादी) या दोन महाशक्तींचा अजून झालेला दोन राष्ट्रांनी आपले प्रभावसेम वाढवीण्यास सुरुवात केली त्यामुळे शीत युद्ध सुरू झाले त्यामुळे जग दोन गटात विभागले गेले नव्याने उदयाला आलेल्या राष्ट्रांनी आपल्या गटात सामील व्हावे असे अमेरिका व रशियात वादू लागले परंतु या दोन गटांच्या संघर्षामुळे लक्षात आले की या दोन्ही राष्ट्रांच्या एक 'मिडल एस्ट' निर्माण झाले यात 'तिसरे जग' म्हणतात आज या जगच्या जगातील राष्ट्रांची संख्या 125 आहे या जगच्या जगाचे तिसरे महायुद्ध सुरू आहे पंडित नेहरू, भारीत शरी, नाथूर हे आदिवासी जगाने नेहमी होते कोणत्याही विशिष्ट गटात सामील न होणे हे जगच्या जगाने मुख्य वैशिष्ट्य आहे.

अरब राष्ट्रवाद म्हणजे आपल्यातील स्वतःची सातेली जाणीव होय. एक धर्म एक भाषा हे अरब राष्ट्रवादाचे महत्वाचे घटक होते. बऱ्या राष्ट्रांच्या आर्थिक सांगत्येबाबतून अरब राष्ट्रवाद निर्माण झाले.

अरब राष्ट्रवादाचे मुळ नेपोलीयनच्या इंग्लिशवरील विजयाने सापडले. अरब राष्ट्रवादी चळवळीचे नेतृत्व सिरिया व लेबनॉनचे जागे पहिल्या महायुद्धानंतर दोन राष्ट्रांनी मध्य पूर्वेत केलेल्या व्यवस्थेमुळे अरबांच्या आशा धुविल्या. मिलाह्या दोस्त राष्ट्रांनी राष्ट्रकुंघाबारे, आझाडिग प्रदेश म्हणून इराक, पॅलेस्टाईन, ट्रान्सजॉर्डन हे प्रदेश ब्रिटिशांच्या स्वाधीन केले तर सिरिया, लेबनॉन हे फ्रेंच नियंत्रणाखाली दिले. त्यांच्या दुष्टीने हा मोठा अपमान. विश्वासघात होता. पाश्चात्यांच्या संपर्कामुळे त्यांच्या साम्राज्यवादी वेड्या जेकून देशाची महत्त्वज्ञाना निर्माण झाले. ब्रिटिशांना आपण अरबांना तुकड्यातून दास्यातून मुक्त केले असे वाटत होते तर अरबांना पाश्चात्य जवळ लुकीत शत्रू वाटत होते. लुकीच्या नव्या राष्ट्रांमुळे पाश्चात्यांना मोठे आव्हान मिळाले.

इंग्लिशमधील कर्नल नासिर, सोदी शेरबियाचा इब्न सुद रेझाशाह जेहलवी यांनी अरब राष्ट्रवादाचा प्रचार व प्रसार करून अरबांमध्येही अरबांचे लोक्य दिसून दिसून घेते या राष्ट्रवादाने अरबांनी स्वतःसाठी एका दिशे व यासिर इराकाला पॅलेस्टाईन मुक्तीलढात निर्माण करून स्वातंत्र्य पॅलेस्टाईन राष्ट्राची निर्मिती केली.